

Wiesław Kozielowicz

Odpowiedzialność dyscyplinarna notariuszy – problematyka materialnoprawna i procesowa

I. Uwagi wprowadzające

Rozdział 6 ustawy z dnia 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie (dalej powoływana jako pr. o not.), dotyczący odpowiedzialności dyscyplinarnej notariuszy zawiera zarówno przepisy prawa materialnego, jak i procesowego prawa dyscyplinarnego.

Tak zwane materialne prawo odpowiedzialności dyscyplinarnej określa sytuację, w której notariuszowi można przedstawić zarzut popełnienia przewinienia dyscyplinarnego w postaci przewinienia zawodowego (w tym polegającego na oczywistej i rażącej obrazie przepisów prawnych), uchybienia powadze lub godności zawodu, jak też przewinienia polegającego na niespełnieniu obowiązku zawarcia umowy ubezpieczenia, o którym mowa w art. 19a pr. o not.

Procesowe prawo dyscyplinarne ustala w szczególności organy właściwe dla orzekania w sprawach dyscyplinarnych notariuszy oraz zasady postępowania w tego typu sprawach.

W orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego podkreśla się, że w sytuacji grup zawodowych spełniających ważne z punktu widzenia interesu publicznego role w państwie, zachodzi konieczność określenia szczególnego trybu dyscyplinowania członków korporacji, w ramach której działają, gdy ich zachowanie uchybia obowiązkom lub godności wykonywanego

zawodu¹. Odpowiedzialność dyscyplinarna stanowi więc swoistą dodatkową dolegliwość, gdyż notariusze, niezależnie od odpowiedzialności karnej (jeżeli czyn posiada znamiona przestępstwa), podlegają także odpowiedzialności dyscyplinarnej za czyny, które nie mają znamion przestępstwa, ale uchylają powadze lub godności zawodu bądź regułom jego wykonywania. Odpowiedzialność dyscyplinarna ma służyć również przeciwdziałaniu takim zachowaniom, które mogłyby pozbawić określoną grupę zawodową wiarygodności w oczach opinii publicznej, co ma szczególne znaczenie, gdy chodzi o notariuszy, którzy są z mocy art. 2 § 1 pr. o not. traktowani właśnie jako osoby zaufania publicznego, korzystające z ochrony przysługującej funkcjonariuszom publicznym. Ze znaczeniem zawodu notariusza, a także związanym z tym prestiżem, muszą nierozdzielnie wiązać się szczególne – wykraczające poza sferę prawa karnego – standardy odpowiedzialności za naruszenie reguł wykonywania tego zawodu i jego godności.

Należy przy tym mocno zaakcentować, że notariusz w świetle jednoznacznie w tym zakresie brzmiącego art. 115 § 13 k.k. jest funkcjonariuszem publicznym i jako taki stanowi podmiot zdolny do popełnienia przestępstw, których może się dopuścić właśnie funkcjonariusz publiczny. Może być zatem podmiotem zdolnym np. do popełnienia przestępstwa stypizowanego w art. 231 k.k.² W orzecznictwie Sądu Najwyższego zaprezentowano pogląd, że o tym, czy niedopełnienie obowiązku jest przestępstwem, decyduje waga obowiązku i jego niedopełnienia, czego miernikiem jest waga szkodliwych następstw zaistniałych lub tylko groźących (OSNKW 1962, z. 6, poz. 191). Za wagą czynu popełnionego przez sprawcę, jako kryterium ustalania dolnej granicy odpowiedzialności karnej za naruszenie obowiązków służbowych, opowiedziano się też w doktrynie. Wskazując przy tym, że decydować powinna waga groźących następstw oceniana *ex ante*, niezależnie od tego, czy szkodliwy skutek nastąpił, czy też nie nastąpił, gdyż to może być wynikiem okoliczności przypadkowych, na które sprawca naruszenia nie miał wpływu.

¹ Patrz wyrok Trybunału Konstytucyjnego, OTK ZU 1998, nr 7, s. 117.

² Por. J. G i e z e k, *Odpowiedzialność notariusza w świetle art. 231 kodeksu karnego*, Rejent 2006, nr 3, s. 9-39.

Za naruszenie obowiązków można zatem odpowiadać albo tylko dyscyplinarnie, albo zarówno dyscyplinarnie, jak i karnie³.

II. Stosowanie prawa karnego procesowego i materialnego w postępowaniu dyscyplinarnym notariuszy

1. Odpowiednie stosowanie przepisów kodeksu postępowania karnego

Zgodnie z art. 69 ustawy w sprawach nieuregulowanych w rozdziale 6 pr. o not. stosuje się odpowiednio przepisy kodeksu postępowania karnego

W doktrynie podkreśla się, że „odpowiednie stosowanie” określonych przepisów nie jest czynnością o jednolitym charakterze, gdyż i sam zwrot „odpowiedni” nie jest jednoznaczny. Odpowiedni to „odpowiadający celowi, przeznaczeniu, spełniający wymaganie warunki; stosowny dla kogoś, nadający się do czegoś; właściwy, należyty”⁴. Wyodrębnia się trzy różne – ze względu na uzyskiwany rezultat – grupy przypadków, gdy jakies przepisy prawa są odpowiednio stosowane. Do pierwszej grupy zalicza się przypadki, gdy jakies przepisy prawa bez żadnych zmian w ich dyspozycji mają być i bywają stosowane. W literaturze przedmiotu wypowiedziano nawet krytykowany zresztą pogląd, że odpowiednie stosowanie ma właśnie polegać na stosowaniu odnośnych przepisów bez żadnych modyfikacji⁵. Do drugiej grupy zaliczane są przypadki, gdy odnośne przepisy będą stosowane, ale z pewnymi zmianami, po określonych modyfikacjach. Do trzeciej zaś będą należały wszystkie te przepisy, które w ogóle nie mogą być stosowane do drugiego zakresu odniesienia, głównie ze względu na ich bezprzedmiotowość bądź też na ich całkowitą sprzeczność z przepisami ustanowionymi dla tych stosunków, do których miałyby one być stosowane odpowiednio. Równocześnie zwraca się uwagę, że wyodrębnione wyżej pierwsze dwie grupy przypadków różnią się między sobą sposobem ustalania dyspozycji (bez zmian bądź ze zmianami), w każdym jednak z przepisów zaliczonych do tychże grup przynajmniej część hipotezy ulega zmianie⁶. W postępo-

³ Por. A. Spotoński, *Glosa do wyroku SN z dnia 1 lipca 1968 r.*, Państwo i Prawo 1969, nr 11, s. 937-938.

⁴ Słownik języka polskiego, red. M. Szymczak, t. II, Warszawa 1979, s. 469.

⁵ J. Nowacki, *Analogia Legis*, Warszawa 1966, s. 142 i wskazana tam literatura.

⁶ J. Nowacki, „Odpowiednie” stosowanie przepisów prawa, Państwo i Prawo 1964, nr 3, s. 370-371; A. Błachnio-Parzych, *Przepisy odsyłające systemowo (wybrane zagadnienia)*, Państwo i Prawo 2003, nr 1, s. 43-45.

waniu dyscyplinarnym notariuszy należy wykluczyć stosowanie m.in. przepisów: art. 3 k.p.k. (udział czynnika społecznego), art. 213-216 k.p.k. (wywiad środowiskowy), art. 217-242 k.p.k. (zatrzymanie rzeczy, przeszukanie, kontrola i utrwalanie rozmów), dział VI k.p.k. (środki przymusu), dział VII k.p.k. (postępowanie przygotowawcze), dział X k.p.k. (postępowania szczególne), działy XII, XIII i XIV k.p.k. (postępowanie po uprawomocnieniu się orzeczenia, postępowanie w sprawach karnych ze stosunków międzynarodowych, postępowanie w sprawach podlegających orzecznictwu sądów wojskowych).

W postępowaniu dyscyplinarnym notariuszy można stosować odpowiednio następujące przepisy k.p.k.:

- art. 2 (podstawowe cele postępowania),
- art. 4 (obowiązek uwzględniania okoliczności przemawiających zarówno na korzyść, jak i na niekorzyść),
- art. 5 (domniemanie niewinności i zasada *in dubio pro reo*),
- art. 7 (zasada swobodnej oceny dowodów),
- art. 8 (zasada samodzielności jurysdykcyjnej sądów),
- art. 9 (zasada działania z urzędu),
- art. 16 (zasada informacji),
- art. 17 (przesłanki procesowe),
- art. 20 (zasada sygnalizacji),
- art. 22 (podstawy zawieszenia postępowania),
- art. 35 (badanie z urzędu swojej właściwości),
- art. 36 (przekazanie sprawy),
- przepisy dotyczące wyłączenia sędziego,
- art. 77-79 i art. 81-86 (dotyczące ustanowienia obrońcy i udziału obrońcy w postępowaniu),
- art. 92 (dotyczący podstawy orzekania),
- art. 99 (dotyczący uzasadnienia wyroku i zarządzenia),
- art. 105 (sprostowanie oczywistych omyłek pisarskich i rachunkowych),
- art. 108-115 (dotyczące narady i głosowania),
- art. 116-121 (dotyczące porządku czynności procesowych),
- art. 122-127 (dotyczące terminów),
- art. 128-142 (dotyczące doreczeń),
- art. 156-159 (dotyczące przeglądania akt i sporządzania odpisów),

- art. 160-166 (dotyczące odtwarzania zaginionych lub zniszczonych akt),
- z działu V Dowody (art.: 167-183, 185-192, 193-202, 204-206, 211-212),
- art. 332-334 (dotyczące wymogów aktu oskarżenia),
- art. 337-339 (dotyczące wstępnej kontroli oskarżenia),
- art. 348-350 i art. 352-353 (z rozdziału przygotowanie do rozprawy głównej),
- art. 365-424 (przepisy ogólne o rozprawie głównej, rozpoczęcie rozprawy głównej, przewod sądowy, głosy stron, wyrokowanie),
- art. 425-467 (dotyczące postępowania odwoławczego, apelacji, zażalenia),
- art. 540-548 (dotyczące wznowienia postępowania).

Należy podkreślić, że „odpowiednie stosowanie” przepisów kodeksu postępowania karnego w postępowaniu dyscyplinarnym notariuszy oznacza, że przepisy k.p.k. składają się w odpowiednim zakresie na system prawny normujący odpowiedzialność dyscyplinarną notariuszy. W konsekwencji ich stosowanie jest obowiązkiem organów prowadzących to postępowanie zawsze wtedy, gdy nie ma wyraźnego uregulowania w przepisach rozdziału 6 pr. o not. Trafnie podkreśla się przy tym, że odpowiednie stosowanie przepisów k.p.k. oznacza nie tylko stosowanie konkretnych przepisów tego kodeksu, lecz również podstawowych zasad rządzących procesem, ukształtowanych przez teorię procesu karnego oraz orzecznictwo⁷.

2. Odpowiednie stosowanie przepisów kodeksu karnego

Przepisy o odpowiedzialności dyscyplinarnej notariuszy odsyłają *expressis verbis* do odpowiedniego stosowania przepisów kodeksu postępowania karnego, nie wspominają natomiast o możliwości odpowiedniego stosowania przepisów prawa karnego materialnego.

W doktrynie na gruncie przepisów o odpowiedzialności dyscyplinarnej adwokatów zaprezentowano rozbieżne poglądy odnośnie do dopuszczalności stosowania w postępowaniu dyscyplinarnym wybranych instytucji prawa karnego materialnego. Niektórzy autorzy aprobowali możliwość

⁷ Zob. Z. Czeszejko-Sochacki, Z. Krzemieński, *Odpowiedzialność dyscyplinarna adwokatów*, Warszawa 1971, s. 158-161.

odwołania się do przepisów kodeksu karnego tylko wtedy, gdy byłoby to korzystne dla obwinionego, wskazując przy tym na trudności z ustaleniem, co na tle konkretnych okoliczności będzie dla obwinionego korzystne⁸. Z kolei inni dopuszczali możliwość stosowania tych przepisów na zasadzie analogii⁹. Niektórzy kwestionowali dopuszczalność stosowania przez analogię kodeksu karnego poza prawem karnym *sensu stricte*¹⁰. W orzecznictwie Sądu Najwyższego dostrzega się znamiennej ewolucję, jeśli chodzi o dopuszczalność stosowania prawa karnego materialnego w postępowaniu dyscyplinarnym. O ile bowiem w wyroku z dnia 22 października 1998 r. (III RN 67/98) Sąd Najwyższy stwierdził kategorycznie, że z uwagi na odrębność odpowiedzialności dyscyplinarnej i postępowania dyscyplinarnego w stosunku do odpowiedzialności karnej i postępowania karnego oraz autonomiczny charakter obowiązującej w tym zakresie regulacji ustawowej, w której brak jest odesłania do przepisów prawa karnego materialnego, nie jest dopuszczalne w postępowaniu dyscyplinarnym odpowiednie stosowanie prawa karnego materialnego¹¹, to odmienne stanowisko jest konsekwentnie prezentowane w orzecznictwie Sądu Najwyższego, poczynając od 2003 r.¹² W wyroku z 5 listopada 2003 r. (SNO 67/03) Sąd Najwyższy stwierdził, że w toku postępowania dyscyplinarnego należy sięgać – na zasadzie *analogii iuris* – do rozwiązań przewidzianych w kodeksie karnym. Przepisy prawa karnego materialnego muszą podlegać w postępowaniu dyscyplinarnym odpowiedniemu stosowaniu polegającemu na:

- a) stosowaniu wprost,
- b) stosowaniu z odpowiednimi modyfikacjami lub
- c) odmowie ich zastosowania ze względu na określone różnice przy zachowaniu szczególnej ostrożności.

⁸ A. Kaftal, *Glosa do uchwały SN z 14 lutego 1967 r.*, Palestra 1967, nr 10-11, s. 59-63.

⁹ Z. Czeszejko-Sochacki, Z. Krzemieński, *Odpowiedzialność dyscyplinarna...*, s. 58.

¹⁰ Z. Zawadzki, *Kara łączna w postępowaniu dyscyplinarnym*, Palestra 1968, nr 2, s. 5.

¹¹ Palestra 1999, nr 5-6, s. 203.

¹² Por. np. wyrok SN – SD z 5 listopada 2003 r. SNO 67/03 (OSNSD 2003, z. 2, poz. 61).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego aktualnie dominuje więc pogląd o konieczności odpowiedniego stosowania w postępowaniu dyscyplinarnym podstawowych instytucji prawa karnego materialnego. Dotyczy to zwłaszcza oparcia odpowiedzialności dyscyplinarnej na zasadzie winy, przesłanek winy, konstrukcji stopnia społecznej szkodliwości deliktu dyscyplinarnego, reguł wyłączenia odpowiedzialności karnej, zasad wymierzania kary określonych w art. 53 k.k.¹³ W doktrynie podkreśla się też, że niestosowanie w niektórych wypadkach w postępowaniu dyscyplinarnym norm kodeksu karnego klóciłoby się ze społecznym poczuciem sprawiedliwości.

Oczywiście uznanie, że podstawowe zasady odpowiedzialności karnej obowiązują w postępowaniu dyscyplinarnym, nie musi nastąpić przez nawiązanie do przepisów kodeksu karnego. Można by w tym celu odwołać się do przepisów Konstytucji RP lub europejskiej konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wartości. Droga ta wydaje się bardziej skomplikowana niż odniesienie się w nielicznych, wymagających tego wypadkach do norm zawartych w kodeksie¹⁴.

III. Pojęcie przewinienia dyscyplinarnego z art. 50 ustawy – Prawo o notariacie

Powszechnie przyjmuje się, że w odróżnieniu od przestępstw określonych w kodeksie karnym czy w prawie pozakodeksowym, nie jest możliwa precyzyjna typizacja przewinień dyscyplinarnych, a to z uwagi na obiektywną niemożność stworzenia pełnego katalogu zachowań zagrożających należytemu wykonywaniu obowiązków zawodowych, służbowych czy zachowaniu godności zawodu. Delikty dyscyplinarne siłą rzeczy są więc ustawowo niedookreślone.

W przepisach dyscyplinarnych nie są też sformułowane zasady wymierzania określonych kar (sankcji) dyscyplinarnych. Bardzo często,

¹³ W. Kozielewicz, *Stosowanie prawa karnego materialnego i procesowego w postępowaniu dyscyplinarnym w sprawach sędziów (zarys problematyki)*, [w:] *W kręgu teorii i praktyki prawa karnego. Księga poświęcona pamięci Profesora Andrzeja Wąska*, Lublin 2005, s. 455-464.

¹⁴ Zob. E. Zielińska, *Odpowiedzialność zawodowa lekarza i jej stosunek do odpowiedzialności karnej*, Warszawa 2001, s. 164.

wbrew zasadzie określoności kar, z tytułu każdego przewinienia dyscyplinarnego możliwe jest wymierzenie każdej z sankcji przewidzianych w katalogu sankcji dyscyplinarnych¹⁵. W doktrynie podkreśla się, że skoro odpowiedzialność dyscyplinarna należy do kategorii odpowiedzialności represyjnej, która zawsze przecież polega na stosowaniu środków mających z założenia być dolegliwością dla sprawcy, to nie może opierać się ona na innej zasadzie niż zasada winy, podczas gdy np. odpowiedzialność cywilna ma też inne niż wina podstawy odpowiedzialności. Odpowiadać dyscyplinarnie można tylko za czyn zawiniony¹⁶. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 4 września 2003 r. (SNO 51/03) stwierdził, że od strony podmiotowej do przypisania sędziemu popełnienia przewinienia dyscyplinarnego wystarczający jest każdy rodzaj winy, także wina nieumyślna¹⁷. Skoro przepisy dyscyplinarne nie zawierają odpowiednika części szczególnej kodeksu karnego z jej katalogiem typów przestępstw, co do których możliwość lub brak możliwości popełnienia ich nieumyślnie jest wyraźnie rozstrzygnięta, to nie pozostaje nic innego, jak podzielić powołany wyżej pogląd Sądu Najwyższego, z tym jednak uzupełnieniem, że niektóre przewinienia dyscyplinarne ze swojej istoty mogą być popełnione jedynie z winy umyślnej (w takiej sytuacji ustalenie winy nieumyślnej nie jest wystarczające do pociągnięcia sprawcy do odpowiedzialności dyscyplinarnej).

W aktualnym orzecznictwie dyscyplinarnym Sądu Najwyższego dominuje pogląd, iż sądy rozstrzygające w tych sprawach zawsze muszą dokonywać ustaleń odnośnie do stopnia społecznej szkodliwości czynu stanowiącego zarzucane przewinienie dyscyplinarne. Na treść społecznego niebezpieczeństwa czynu składają się elementy przedmiotowe (rodzaj dobra społecznego, sposób działania, czas i miejsce popełnienia czynu) oraz podmiotowe (procesy psychiczne sprawcy, które towarzyszą czynowi). W wyroku z dnia 9 stycznia 1995 r. (SD 1/94) Sąd Dyscyplinarny

¹⁵ A. Szwarc, *Znaczenie i problemy odpowiedzialności dyscyplinarnej w sporcie*, [w:] *Odpowiedzialność dyscyplinarna w sporcie*, red. A. Szwarc, Poznań 2001, s. 25.

¹⁶ L. Gardocki, *Prawnikarna problematyka sędziowskiej odpowiedzialności dyscyplinarnej*, [w:] *Przestępstwo – kara – polityka kryminalna. Problemy tworzenia i funkcjonowania prawa. Księga jubileuszowa z okazji 70 rocznicy urodzin Profesora Tomasza Kaczmarka*, red. J. Giezek, Kraków 2006, s. 191-192.

¹⁷ OSNSD 2003, z. 2, poz. 54.

wyraził pogląd, że aby mówić o delikcie dyscyplinarnym, to czyn musi zawierać określony stopień społecznej szkodliwości, właściwy dla kategorii przewinień dyscyplinarnych. Jeżeli zatem w tej kategorii czyn ten charakteryzuje się znikomym stopniem społecznej szkodliwości, to nie stanowi on przewinienia dyscyplinarnego. W takim wypadku postępowanie dyscyplinarne wobec notariusza należy umorzyć na podstawie art. 17 § 1 pkt 3 k.p.k. w zw. z art. 69 pr. o not. To stanowisko jest całkowicie odmienne od poglądu Sądu Najwyższego wyrażonego w uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 24 marca 1989 r. (VI KZP 23/88)¹⁸. Trafnie podnosi się w doktrynie, że przewinienie zawodowe, o jakim mowa w art. 50 pr. o not., to czyn związany z merytoryczną stroną wykonywania zawodu notariusza, polegający na naruszeniu obowiązków, jakie na notariusza nakładają przepisy prawa, a zwłaszcza ustawa – Prawo o notariacie¹⁹. Oczywiście i rażąca obraza przepisów prawa, jako przewinienie zawodowe, została określona dwoma przymiotnikami wyznaczającymi przedmiotowe znamiona tego przewinienia dyscyplinarnego. Występuje ona wówczas, gdy naruszenie prawa ma charakter oczywisty. Określenie to należy odnieść do rodzaju, wagi i rozmiaru błędu popełnionego przy wykładni prawa. Obraza jest „oczywista”, gdy popełniony błąd jest łatwy do stwierdzenia i bez głębszej analizy można zastosować właściwy przepis, a naruszenie tego przepisu prawa nie powinno budzić wątpliwości u osoby o przeciętnych kwalifikacjach prawniczych. Określenie „rażąca” odnosi się natomiast do skutków obrazy przepisów prawa. Popełniony błąd musi narażać na szwank prawa i istotne interesy stron (innych osób biorących udział w postępowaniu) albo powodować szkodę. Zagrożenie dla dobra służby może również wyznaczać cechę naruszenia prawa określoną jako rażąca obraza. Dla uznania obrazy przepisów prawa za przewinienie zawodowe (służbowe) konieczne jest przypisanie jej obu tych cech łącznie²⁰. Z kolei uchybienia powadze i godności zawodu należy

¹⁸ OSNKW 1989, z. 3-4, poz. 23.

¹⁹ Zob. J. Florkowski, B. Tymecki, *Prawo o notariacie z komentarzem*, Warszawa 1993, s. 53; D. Celiński, *Odpowiedzialność dyscyplinarna notariusza*, Rejent 2004, nr 6, s. 35.

²⁰ Por. wyroki: SN – SD z dnia 27 czerwca 2002 r. SNO 18/02, OSNSD 2002, z. 1-2, poz. 9 i z dnia 9 października 2003 r. SNO 48/03, OSNSD 2003, z. 2, poz. 60.

zawsze oceniać w sferze ogólnych zasad etycznych i moralnych związanych z zawodem notariusza²¹. W wyroku Sądu Najwyższego z dnia 26 lutego 2006 r. (SNO 2/06) wyrażono pogląd, że naruszenie przez sędziego zbioru zasad etyki zawodowej sędziów może być kwalifikowane jako przewinienie dyscyplinarne w rozumieniu art. 107 § 1 u.s.p. pod warunkiem, że zostanie ocenione pod kątem przesłanek ustawowych określających podstawy i zakres odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów²². W doktrynie nie budzi większych kontrowersji odpowiedzialność dyscyplinarna notariusza za niespełnienie obowiązku zawarcia umowy ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej przewidzianej w art. 19a pr. o not.²³

IV. Rola i zadania walnego zgromadzenia notariuszy, rady izby notarialnej i Krajowej Rady Notarialnej w postępowaniu dyscyplinarnym

Zgodnie z art. 30 § 1 pkt 3 pr. o not. walne zgromadzenie notariuszy dokonuje wyboru notariuszy do sądów dyscyplinarnych oraz rzecznika dyscyplinarnego. Kadencja wyżej wymienionych organów trwa 3 lata. Z kolei Krajowa Rada Notarialna wybiera spośród członków rady rzecznika dyscyplinarnego (art. 40 § 1 pkt 5 pr. o not.). Rada właściwej izby notarialnej ma prawo, po wstępnym wyjaśnieniu okoliczności koniecznych do ustalenia znamion czynu zarzuconego notariuszowi oraz złożenia przez niego wyjaśnień (chyba, że złożenie tych wyjaśnień nie jest możliwe), do złożenia wniosku o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego. Rada izby wykląda koszty postępowania dyscyplinarnego (art. 67 § 1 pr. o not.), zapewnia obsługę organizacyjno-kancelaryjną sądu dyscyplinarnego (art. 70 pr. o not.), wykonuje orzeczenia sądu dyscyplinarnego co do kar wymienionych w art. 51 § 1 pkt 1-3 pr. o not. (art. 65 § 2 pr. o not.) Krajowa Rada Notarialna zapewnia obsługę organizacyjno-kancelaryjną Wyższego Sądu Dyscyplinarnego (art. 70 pr. o not.), określa ogólną

²¹ R. S z t y k, *Odpowiedzialność dyscyplinarna notariuszy*, Rejent 2005, nr 4, s. 147.

²² Tak też na gruncie ustawy – Prawo o notariacie D. C e l i Ń s k i, *Odpowiedzialność dyscyplinarna...*, s. 36.

²³ R. S z t y k, *Odpowiedzialność dyscyplinarna...*, s. 147-152.

liczbę członków sądów dyscyplinarnych oraz liczbę członków tych sądów wybieranych przez poszczególne walne zgromadzenia notariuszy (art. 53 § 3 pr. o not.), przysługuje jej prawo do wniesienia kasacji od orzeczenia wydanego przez Wyższy Sąd Dyscyplinarny (art. 63a § 1 pr. o not.).

Rada izby notarialnej nie ma ustawowych kompetencji do określania rodzajów deliktów dyscyplinarnych notariuszy²⁴.

V. Sąd dyscyplinarny izby notarialnej, Wyższy Sąd Dyscyplinarny

Z art. 54 § 1 pr. o not. należy wyprowadzić wnioszek, że zarówno na rozprawie, jak i na posiedzeniu sąd dyscyplinarny orzeka w składzie trzech członków, a Wyższy Sąd Dyscyplinarny w składzie pięciu członków. Skład orzekający wyznacza przewodniczący sądu dyscyplinarnego, stosując unormowanie z art. 351 § 1 i § 3 k.p.k. w zw. z art. 69 pr. o not. Innymi słowy, zgodnie z tym przepisem o wyznaczeniu sędziów do rozpoznania danej sprawy dyscyplinarnej decyduje skojarzenie dwóch elementów:

- a) kolejności wpływu sprawy do sądu,
- b) listy sędziów danego sądu, która jest jawna dla stron.

Fakt pominięcia określonego sędziego powinien zostać zaznaczony w zarządzeniu o wyznaczeniu rozprawy. Należy przy tym pamiętać, że na gruncie ustawy – Prawo o notariacie dopuszczalne jest stosowanie instytucji wyłączenia sędziego, określonej w kodeksie postępowania karnego, który zna dwie podstawy wyłączenia sędziego. Mianowicie wyłączenie z mocy samego prawa (*iudex inhabilis* – art. 40 k.p.k.) i wyłączenie z powodu zaistnienia uzasadnionej wątpliwości co do bezstronności sędziego (*iudex suspectus* – art. 41 § 1 k.p.k.). Wyłączenie sędziego następuje zarówno na żądanie sędziego, jak i z urzędu albo na wniosek strony (art. 42 k.p.k.). Decyzję w przedmiocie wyłączenia, poza przypadkiem określonym w art. 42 § 2 k.p.k., podejmuje sąd dyscyplinarny, przed którym toczy się postępowanie, oczywiście bez udziału sędziego, którego dotyczy wyłączenie. W razie niemożności utworzenia takiego składu sądu, w kwestii wyłączenia orzeka Wyższy Sąd Dyscyplinarny.

²⁴ Por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 26 lutego 2004 r. III SZ 2/03, OSN Zb. IP 2004, z. 22, poz. 395.

Jeżeli z powodu wyłączenia sędziów rozpoznanie sprawy w danym sądzie dyscyplinarnym jest niemożliwe, Wyższy Sąd Dyscyplinarny przekazuje sprawę innemu sądowi dyscyplinarnemu.

W orzecznictwie dyscyplinarnym nie budzi wątpliwości, że znajdując się w postępowaniu dyscyplinarnym zastosowanie unormowanie z art. 36 k.p.k.²⁵ Może pojawić się kwestia, który z sądów dyscyplinarnych jest właściwy miejscowo, w sytuacji gdy obwiniony w toku postępowania dyscyplinarnego uzyskał przeniesienie kancelarii do innej izby notarialnej. Można prezentować pogląd, że w takim wypadku właściwym do rozpoznania jego sprawy będzie sąd dyscyplinarny tej „nowej” izby notarialnej, gdyż aktualnie to właśnie rada tej izby, jak i jej sąd dyscyplinarny są właściwe dla notariusza wchodzącego w skład izby. Obligowałyoby to sąd dyscyplinarny, przed którym toczyło się dotychczas postępowanie, do wydania postanowienia o stwierdzeniu niewłaściwości i przekazania sprawy sądowi dyscyplinarnemu izby notarialnej właściwej z uwagi na przynależność do niej obwinionego notariusza. Przedstawiona wyżej okoliczność nie wpływałaby na zmianę właściwości sądu dyscyplinarnego, gdyby podzielić pogląd zaprezentowany w postanowieniu SN – SD z dnia 27 listopada 2003 r. (SNO 75/03)²⁶. W tym postanowieniu Sąd Najwyższy stwierdził, że przeniesienie sędziego na inne miejsce służbowe po wszczęciu postępowania dyscyplinarnego nie zmienia właściwości miejscowej sądu dyscyplinarnego. Według Sądu Najwyższego taka wykładnia jest zgodna z powszechnie pojmowaną we współczesnych procedurach zasadą *perpetuatio fori*, zgodnie z którą sąd właściwy według chwili wszczęcia postępowania pozostaje właściwy aż do ukończenia rozpoznania danej sprawy, niezależnie od zmiany określających tę właściwość podstaw, które zaszyły w jego toku.

VI. Strony i obrońcy w postępowaniu dyscyplinarnym

1. Oskarżyciel

Oskarżycielem w postępowaniu dyscyplinarnym notariuszy może być tylko właściwy rzecznik dyscyplinarny. Oskarżycielem przed sądem

²⁵ Por. też postanowienie SN – SD z dnia 25 listopada 2004 r. SNO 49/04, (OSNSD 2004, z. 2, poz. 35).

²⁶ OSNSD 2003, z. 2, poz. 69.

dyscyplinarnym izby notarialnej jest rzecznik dyscyplinarny sądu dyscyplinarnego tej izby, zaś przed Wyższym Sądem Dyscyplinarnym rzecznik dyscyplinarny wybrany spośród członków Krajowej Rady Notarialnej (art. 55 pr. o not.) Rzecznik dyscyplinarny w swoim postępowaniu nie jest związany stanowiskiem organów samorządu notarialnego, może więc np. nie popierać wniosku o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego zgłoszonego przez radę właściwej izby notarialnej, jak też składać wnioski odwoławcze na korzyść obwinionego. Oczywiście jest też, że w świetle prawa o notariacie ani rada właściwej izby notarialnej, ani Krajowa Rada Notarialna nie mają upoważnienia ustawowego do wydawania rzecznikom wiążących poleceń co do zakresu udziału w postępowaniu dyscyplinarnym. Podkreślić nadto należy, że rzecznik dyscyplinarny nie ma uprawnień do przeprowadzania czynności wyjaśniających. Te ostatnie bowiem przeprowadza rada właściwej izby notarialnej (art. 58 pr. o not.).

Trafnie zauważa się, że ustawa – Prawo o notariacie nie uregulowała postępowania w przedmiocie wyłączenia rzecznika dyscyplinarnego. O ile nie budzi wątpliwości, że ta instytucja ma zastosowanie w postępowaniu dyscyplinarnym (art. 47 k.p.k. w zw. z art. 69 pr. o not.), to problemem jest wskazanie, jaki organ decyduje o wyłączeniu. Wydaje się, że skoro nie można w tym zakresie zastosować trybu z art. 48 k.p.k., to pozostaje przyjęcie, że każdorazowo stosowną decyzję powinna podjąć Krajowa Rada Notarialna, wyznaczając, w przypadku zaistnienia podstaw do wyłączenia, rzecznika z innej rady notarialnej. Wprawdzie rzecznik dyscyplinarny nie gromadzi dowodów mających ustalić winę lub jej brak w czynie obwinionego notariusza, nie on też orzeka o winie, lecz sąd dyscyplinarny, jednak nie byłoby zgodne z regułami praworządnego postępowania, gdyby występował w charakterze rzecznika dyscyplinarnego notariusz, którego sprawa bezpośrednio dotyczy, który jest związany z obwinionym węzłem najbliższego pokrewieństwa lub powinowactwa, albo jeżeli w tej samej sprawie był przesłuchany jako świadek bądź był świadkiem czynu, o który sprawa się toczy, czy też był sędzią lub obrońcą w tej sprawie. Takie sytuacje niewątpliwie obniżałyby też powagę sądownictwa dyscyplinarnego. W praktyce dyscyplinarnej adwokatów przyjmowano, że adwokat, który podpisał doniesienie do Izby lub Rady adwokackiej, nie może i nie powinien dokonywać w sprawie tego doniesienia żadnych czynności urzędowych (uchwała NRA z dnia 9 grudnia

1933 r.). Nie jest natomiast przyczyną wyłączenia rzecznika „okoliczność, że w dawniejszej sprawie dyscyplinarnej tegoż adwokata, nie stojącej z obecną w żadnym związku, występujący przeciwko obwinionemu ze skargą adwokat, prowadził wspólnie kancelarię z prowadzącym dochodzenie rzecznikiem dyscyplinarnym” (uchwała NRA z dnia 23 października 1937 r.).

Należy też zwrócić uwagę, że pomiędzy Rzecznikiem Dyscyplinarnym WSD a rzecznikami dyscyplinarnymi sądów izb notarialnych nie ma hierarchicznego podporządkowania.

2. Obwiniony

Obwinionym w rozumieniu ustawy – Prawo o notariacie jest ten notariusz (jak też aplikant i asesor notarialny – art. 78 pr. o not.), wobec którego wszczęto postępowanie dyscyplinarne. Wniosek o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego może zgłosić Minister Sprawiedliwości lub rada właściwej izby notarialnej. W art. 58 pr. o not. znajduje swój pełny wyraz zasada skargowości. Sąd dyscyplinarny wszczyna postępowanie, dopiero gdy wpłynie taki wniosek. Wydaje się, że czynnością procesową, którą można uznać za wszczęcie postępowania dyscyplinarnego z ustawy – Prawo o notariacie, jest nadanie przez przewodniczącego sądu dyscyplinarnego (bądź jego zastępcy) właściwego biegu złożonemu wnioskowi o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego. Inne ujęcie tej kwestii skutkowałoby przyjęciem, że czynnością wszczynającą postępowanie jest sam moment wpływu do sądu dyscyplinarnego wniosku o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego.

Z chwilą wszczęcia postępowania dyscyplinarnego notariusz (aplikant, asesor notarialny), który był objęty wnioskiem o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego, uważany jest za obwinionego o przewinienie dyscyplinarne. Obwiniony w postępowaniu dyscyplinarnym korzysta z prawa do obrony. Należy w tym zakresie stosować odpowiednie przepisy kodeksu postępowania karnego dotyczące oskarżonego. Wspomnieć jednak należy, że w przeszłości w orzecznictwie w sprawach dyscyplinarnych adwokatów uważano za przewinienie dyscyplinarne skorzystanie przez obwinionego z prawa do odmowy złożenia wyjaśnień, uznając to za lekceważenie organów korporacyjnych. Krytykując, i słusznie, to stanowisko podnoszono, że adwokat powinien stawić się na wezwanie władz korporacyjnych sądu dyscyplinarnego, co jest wymogiem taktu i dyscy-

pliny korporacyjnej, nie można go jednak zmuszać do składania wyjaśnień i karać za uchylanie się od złożenia wyjaśnień²⁷. W postępowaniu dyscyplinarnym obwiniony nie jest związany nakazem tajemnicy zawodowej, gdy tylko przez jej naruszenie może obalić krzywdzący go zarzut²⁸.

W wypadku śmierci obwinionego notariusza toczące się postępowanie dyscyplinarne należy umorzyć²⁹. Prawo o notariacie nie zawiera odpowiednika art. 87 ust. 2 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. – prawo o adwokaturze, który głosi, że „w razie śmierci obwinionego przed ukończeniem postępowania dyscyplinarnego, postanowienie o jego umorzeniu traci moc, a postępowanie toczy się nadal, jeżeli żąda tego – w terminie dwumiesięcznym od dnia zgonu obwinionego – jego małżonek, krewny w linii prostej, brat lub siostra”.

Śmierć notariusza ukaranego prawomocnym orzeczeniem dyscyplinarnym nie stoi na przeszkodzie do wznowienia postępowania dyscyplinarnego na korzyść ukaranego (taki wniosek może złożyć osoba najbliższa), jak i do wniesienia oraz rozpoznania kasacji na korzyść ukaranego³⁰.

3. obrońca obwinionego

Zgodnie z art. 57 pr. o not. obwiniony może ustanowić obrońcę spośród notariuszy lub adwokatów. Stosowany odpowiednio art. 77 k.p.k. przewiduje, że obwiniony może mieć jednocześnie nie więcej niż trzech obrońców. Jest to obrońca (obrońcy) z wyboru, tytułem prawnym do jego działania jest pełnomocnictwo. Może się zdarzyć, iż w postępowaniu dyscyplinarnym zajdzie potrzeba wyznaczenia obrońcy z urzędu dla obwinionego nieposiadającego obrońcy z wyboru w przypadku, gdy obrona jest obligatoryjna na podstawie art. 79 § 1 i § 2 k.p.k. i art. 80 k.p.k. oraz na żądanie obwinionego zgłoszone w warunkach określonych w art. 78 § 1 k.p.k. Obrońcę w takiej sytuacji wyznacza przewodniczący sądu dyscyplinarnego bądź, jeżeli okoliczności, o których mowa wyżej, ujawniły się w trakcie rozprawy dyscyplinarnej, decyzję o wyznaczeniu obrońcy

²⁷ M. Ettinger, *Wyjaśnienia adwokata we własnej sprawie dyscyplinarnej*, Paestra 1937, nr 7-8, s. 740.

²⁸ M. Ettinger, *Wyjaśnienia adwokata...*, s. 743.

²⁹ Art. 17 § 1 pkt 5 k.p.k. w zw. z art. 69 pr. o not.

³⁰ Zob. art. 542 § 2 k.p.k. w zw. z art. 69 pr. o not. oraz art. 529 k.p.k. w zw. z art. 69 pr. o not.

z urzędu podejmuje sąd dyscyplinarny. Nieopłacona przez obwinionego pomoc prawna udzielona z urzędu wchodzi w skład kosztów postępowania dyscyplinarnego (art. 616 § 2 pkt 2 k.p.k. i art. 618 k.p.k. w zw. z art. 69 pr. o not.). Zgodnie z art. 67 § 1 pr. o not. koszty te ponoszą organy samorządu notarialnego. Nie ma prawnych przeszkód, aby obrońcą z urzędu wyznaczyć notariusza. W przeszłości w sprawach dyscyplinarnych sędziów uważano za dopuszczalne ustanowienie emerytowanego sędziego obrońcą z wyboru w postępowaniu dyscyplinarnym. Wydaje się, że obrońcą z wyboru w postępowaniu z ustawy – Prawo o notariacie może być też emerytowany notariusz.

Jeżeli obwiniony jest pozbawiony wolności, obrońcę ustanowić może inna osoba. O ustanowieniu obrońcy przez inną osobę (niekoniecznie musi to być osoba najbliższa) sąd dyscyplinarny niezwłocznie zawiadamia obwinionego. Upoważnienie do obrony udzielone przez inną osobę wygasa z chwilą udzielenia przez obwinionego upoważnienia do obrony innemu adwokatowi lub notariuszowi (art. 83 k.p.k. w zw. z art. 69 pr. o not.).

4. Problem „innych stron” postępowania dyscyplinarnego

Niejednokrotnie czyn notariusza kwalifikujący się jako przewinienie dyscyplinarne godzi w interesy osób trzecich. Jednakże osoby pokrzywdzone nie mają upoważnień do występowania w charakterze strony w postępowaniu dyscyplinarnym. W postępowaniu dyscyplinarnym z ustawy – Prawo o notariacie nie występują też strony znane kodeksowi postępowania karnego, jak: oskarżyciel posiłkowy, oskarżyciel prywatny, powód cywilny. Treść art. 59 § 1 pr. o not. przesądza, że w tym zakresie nie jest dopuszczalne, poprzez art. 69 pr. o not., zastosowanie przepisów k.p.k. Ustawa – Prawo o notariacie samodzielnie bowiem rozstrzyga co do podmiotów uprawnionych do udziału w rozprawie w charakterze stron, a zatem nie można zasadnie wywodzić, że kwestia ta jest nieuregulowana w omawianej ustawie. Nie jest również, z tych samych względów, stroną postępowania dyscyplinarnego podmiot, który złożył wniosek o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego.

Przy okazji należy zwrócić uwagę, że ustawodawca w art. 63a § 1 pr. o not. przyznał prawo do wniesienia kasacji także podmiotom, które nie są stronami postępowania dyscyplinarnego. Dotyczy to Ministra Sprawiedliwości, Rzecznika Praw Obywatelskich oraz Krajowej Rady Notarialnej. Pamiętać jednak należy, że kasacja nie jest instancyjnym

środkiem odwoławczym. Przysługuje ona od prawomocnego orzeczenia w kwestii odpowiedzialności dyscyplinarnej wydanego przez Wyższy Sąd Dyscyplinarny.

VII. Sporne kwestie z postępowania przed sądem dyscyplinarnym

1. Wniosek o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego spełnia w tym postępowaniu funkcję aktu oskarżenia. W związku z tym musi zawierać dokładne określenie czynu, który jest przedmiotem postępowania, uzasadnienie, listę osób podlegających wezwaniu na rozprawę, wykaz innych dowodów, które powinny zostać przeprowadzone w rozprawie. Po dostrzeżeniu, że wniosek nie spełnia warunków formalnych, należy sięgnąć po instytucję przewidzianą w art. 337 § 1 k.p.k. w zw. z art. 69 pr. o not. i zwrócić wniosek radzie izby (Ministrowi Sprawiedliwości) w celu usunięcia braków w terminie 7 dni³¹.

2. Oświadczenie rady izby notarialnej, że cofa wniosek o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego, nie skutkuje umorzeniem postępowania. Również oświadczenie rzecznika dyscyplinarnego, iż odstępuje od wniosku o ukaranie, nie wiąże sądu. Ustawa – Prawo o notariacie nie przewiduje trybu „cofania wniosku o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego”³².

3. Zwrot sprawy dyscyplinarnej radzie izby notarialnej (Ministrowi Sprawiedliwości) na podstawie odpowiednio stosowanego art. 345 k.p.k. do uzupełnienia postępowania może mieć miejsce tylko wyjątkowo, gdy złożony wniosek wykazuje istotne braki, a ich usunięcie w postępowaniu przed sądem dyscyplinarnym mogłoby napotkać znaczne trudności³³.

4. Orzeczenie sądu dyscyplinarnego uznające obwinionego za winnego przewinienia zawodowego polegającego na oczywistej i rażącej obrazie

³¹ Postanowienie SN – SD z dnia 20 kwietnia 2005 r., SNO 16/05 (OSNSD 2005, poz. 7).

³² Por. postanowienie SN – SD z dnia 25 maja 2005 r. SNO 25/05 (OSNSD 2005, poz. 12).

³³ Por. postanowienie SN – SD z dnia 3 lutego 2003 r. SNO 1/03 (OSNSD 2003, z. 1, poz. 3).

przepisów prawa powinno zawierać wyraźne określenie naruszonego przepisu (orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 14 stycznia 1999 r. III SZ 3/98 i z dnia 17 września 2001 r. III SZ 8/01).

5. Umożnienie postępowania dyscyplinarnego z uwagi na niedopuszczalność jego dalszego prowadzenia nie wchodzi w rachubę, gdy zbieg przesłanki z art. 17 § 1 pkt 6 k.p.k. oraz z art. 17 § 1 i 2 k.p.k. zostanie stwierdzony dopiero po przeprowadzeniu wszystkich dowodów i wyjaśnieniu wszystkich okoliczności faktycznych. W takim przypadku doszło bowiem do wszechstronnego zbadania podstaw odpowiedzialności obwinionego i sąd powinien podjąć decyzję odnoszącą się do tych podstaw. W razie stwierdzenia braku podstaw należy wydać wyrok uniewinniający, a nie umarzający postępowanie z powodu przedawnienia³⁴.

6. Wyrażona w art. 454 § 1 k.p.k. reguła *ne peius* ma odpowiednie zastosowanie w postępowaniu przed Wyższym Sądem Dyscyplinarnym (wyrok SN z dnia 6 lipca 2001 r. III SZ 7/01).

7. W postępowaniu odwoławczym przed Wyższym Sądem Dyscyplinarnym nie ma zastosowania ta część normy art. 451 k.p.k., która odnosi się do zarządzenia sprowadzenia obwinionego na rozprawę odwoławczą. Specyfika postępowania dyscyplinarnego nie wymaga zachowania aż takich wysokich standardów, jakie obowiązują w postępowaniu karnym. Świadczy o tym szereg unormowań regulujących to postępowanie, dotyczących np. postępowania dowodowego czy nieobowiązkowego udziału obwinionego w rozprawie przed sądem pierwszej instancji – nakierowanych na jego odformalizowanie. Współgra to z unormowaniami kształtującymi instytucję przedawnienia deliktów dyscyplinarnych, w tym stosunkowo krótkich okresów ustania ich karalności (wyrok SN z dnia 1 października 2004 r. SDI 33/04).

8. Instytucja tzw. dobrowolnego poddania się karze (art. 387 k.p.k.) może być stosowana w postępowaniu dyscyplinarnym³⁵.

³⁴ Postanowienia Sądu Najwyższego z dnia: 3 kwietnia 2002 r. V KKN 484/00 (LEX 5336); 15 kwietnia 2004 r. SDI 21/04 (OSNKW 2004, z. 6, poz. 64) oraz wyrok SN z 5 września 2004 r. SDI 29/04 (niepubl.).

³⁵ Wyrok SN-SD z dnia 25 maja 2005 r. SNO 23/05 (OSNSD 2005, poz. 10).

9. Jak wyżej zaznaczono, podstawy zawieszenia postępowania dyscyplinarnego toczącego się w stosunku do notariuszy, wobec nieuregulowania tej kwestii w rozdziale 6 pr. o not., określa przepis art. 22 § 1 k.p.k. w zw. z art. 69 pr. o not. Identyczne rozwiązanie zawiera prawo o ustroju sądów powszechnych. W orzecznictwie Sądu Najwyższego ujawniły się rozbieżności co do tego, czy w przypadku jednoczesności i podmiotowo-przedmiotowej tożsamości postępowań karnego i dyscyplinarnego niezakończenie postępowania karnego stanowi długotrwałą przeszkodę uzasadniającą zawieszenie postępowania dyscyplinarnego w rozumieniu art. 22 § 1 k.p.k. Postanowieniem z dnia 27 listopada 2003 r. SNO 73/103 Sąd Najwyższy zawiesił postępowanie dyscyplinarne do czasu prawomocnego rozstrzygnięcia w postępowaniu karnym, uzasadniając tym, że jeżeli zarzuconym przewinieniem dyscyplinarnym jest wyłącznie czyn o znamionach przestępstwa, to tylko wyrok wydany w postępowaniu karnym może obalić domniemanie niewinności (art. 42 ust. 3 Konstytucji i art. 5 § 1 k.p.k.). Podkreślił też, że niewłaściwe byłoby doprowadzenie do stanu, w którym rozstrzygnięcia o winie co do tego samego czynu tej samej osoby mogłoby się okazać rozbieżne. Podobnie rozstrzygnął Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 20 stycznia 2005 r. SNO 57/04. Odmiennie stanowisko zaprezentował Sąd Najwyższy w postanowieniach: z dnia 12 czerwca 2003 r., SNO 30/03³⁶, z dnia 7 kwietnia 2004 r., SNO 12/04³⁷, i z 25 maja 2005 r., SNO 24/05³⁸. Zgodnie z tym kierunkiem w orzecznictwie, toczące się przeciw obwinionemu sędziemu postępowanie karne nie może być uznane za długotrwałą przeszkodę uzasadniającą zawieszenie postępowania dyscyplinarnego (art. 22 § 1 k.p.k. w zw. z art. 128 u.s.p.). W tej grupie orzeczeń wskazuje się zwłaszcza na to, że do kategorii „innej przyczyny” z art. 22 § 1 k.p.k. nie można zaliczyć kwestii prejudycjalności. W postępowaniu dyscyplinarnym obowiązuje zasada samodzielności jurysdykcyjnej sądu dyscyplinarnego, zgodnie z którą sąd dyscyplinarny samodzielnie rozstrzyga zagadnienia faktyczne i prawne. Zakres związania sądu orzekającego w postępowaniu dyscyplinarnym rozstrzygnięciem innego sądu ogranicza

³⁶ OSNSD 2003, z. 1, poz. 41.

³⁷ OSNSD 2004, z. 1, poz. 18.

³⁸ OSNSD 2005, poz. 11.

się – w myśl art. 8 § 2 k.p.k. – jedynie do prawomocnego rozstrzygnięcia kształtującego prawo lub stosunek prawny. Uregulowania zawarte w art. 119 i 120 § 1 u.s.p. w sposób jednoznaczny wskazują, że postępowanie dyscyplinarne toczy się niezależnie od postępowania karnego o ten sam czyn. Gdyby zatem nawet doszło do diametralnie odmiennej oceny tego samego zdarzenia w orzeczeniach sądu karnego i sądu dyscyplinarnego, które w toczących się odrębnie sprawach rozstrzygają kwestie odpowiedzialności karnej i dyscyplinarnej tej samej osoby, to byłaby możliwość sięgnięcia w postępowaniu dyscyplinarnym do instytucji wznowienia postępowania. Sąd Najwyższy wskazywał też, że w sposób podobny do unormowań przyjętych w prawie o ustroju sądów powszechnych, kwestię tę rozwiązano w ustawie – Prawo o ustroju sądów wojskowych, Prawo o notariacie oraz w ustawach o Sądzie Najwyższym i o prokuraturze. Jedynie w ustawach – Prawo o adwokaturze oraz Prawo o radcach prawnych zawarto szczególną regulację, a mianowicie, że postępowanie dyscyplinarne toczy się niezależnie od postępowania karnego o ten sam czyn, może być jednak zawieszona do czasu ukończenia postępowania karnego.

VIII. Uwagi *de lege ferenda*

Aktualnie w środowiskach prawniczych toczy się ożywiona dyskusja nad rządową propozycją zmiany modelu postępowań dyscyplinarnych wobec osób wykonujących niektóre zawody prawnicze³⁹. Projektowana ustawa ma objąć swoim zakresem postępowania dyscyplinarne oraz wykonanie kar dyscyplinarnych wobec:

- sędziów i asesorów sądów powszechnych,

³⁹ Por.: uchwała Naczelnej Rady Adwokackiej z dnia 25 marca 2006 r., Państwo i Prawo 2006, z. 6, s. 103; uchwała Krajowej Rady Radców Prawnych z dnia 31 marca 2006 r., Państwo i Prawo 2006, z. 6, s. 100-102; Cz.W. Salagierski, *Postępowanie dyscyplinarne wobec notariuszy de lege lata i de lege ferenda*, Rejent 2006, nr 5, s. 122-134; T. Ereciński, *Kilka uwag o pozycji notariusza, jego odpowiedzialności cywilnej oraz sądownictwie dyscyplinarnym*, Rejent 2006, nr 5, s. 58-59; P. Winczorek, T. Stawiecki, *Opinia prawna w sprawie zgodności z Konstytucją RP projektu ustawy o postępowaniu dyscyplinarnym wobec osób wykonujących niektóre zawody prawnicze*, Palestra 2006, nr 7-8, s. 141-156.

- prokuratorów i asesorów powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury,
- sędziów sądów powszechnych i prokuratorów powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury w stanie spoczynku,
- adwokatów i aplikantów adwokackich,
- radców prawnych i aplikantów radcowskich,
- komorników sądowych, asesorów i aplikantów komorniczych,
- notariuszy, asesorów i aplikantów notarialnych.

Projekt zakłada, że odpowiedzialność dyscyplinarna powinna opierać się na zasadzie jawnego rozpoznawania spraw dyscyplinarnych przez niezależne sądy dyscyplinarne: w pierwszej instancji – sąd apelacyjny, a w drugiej instancji Sąd Najwyższy. Projekt powierza funkcje oskarżyciela przed sądem dyscyplinarnym wyspecjalizowanemu organowi – rzecznikowi dyscyplinarnemu i jego zastępcom działającym przy poszczególnych sądach dyscyplinarnych. Projekt w zasadzie nie ingeruje w problematykę materialnoprawną odpowiedzialności dyscyplinarnej, pozostawiając ją dotychczasowym regulacjom odnoszącym się do poszczególnych grup zawodowych objętych projektowaną ustawą.

Uważam, że niezależnie od prac nad wyżej wymienionym projektem ustawy istnieje konieczność dokonania nowelizacji ustawy – Prawo o notariacie w zakresie odpowiedzialności dyscyplinarnej notariuszy. Chodzi przede wszystkim o następujące kwestie:

1. Określenie pozycji prawnej rzecznika dyscyplinarnego jako organu prowadzącego postępowanie wyjaśniające oraz w zależności od jego wyniku kierującego do sądu dyscyplinarnego wnioski o ukaranie. Aktualne rozwiązanie, że to rada izby notarialnej prowadzi postępowanie wyjaśniające oraz składa do sądu dyscyplinarnego wnioski o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego, jest rozwiązaniem całkowicie dysfunkcyjnym.

2. Rzecznik dyscyplinarny Krajowej Rady Notarialnej powinien posiadać uprawnienia nadzorcze w stosunku do rzeczników dyscyplinarnych izb notarialnych.

3. Należy wzorem ustawy – Prawo o adwokaturze wprowadzić przepis, że „postępowanie dyscyplinarne toczy się niezależnie od postępowania

karnego o ten sam czyn, może być jednak zawieszona do czasu ukończenia postępowania karnego”.

4. Celowe jest też zamieszczenie w ustawie – Prawo o notariacie przepisu odsyłającego do odpowiedniego stosowania art. 206 k.k.w., jeśli chodzi o wykonanie orzeczenia sądu dyscyplinarnego w zakresie kary pieniężnej oraz kosztów postępowania dyscyplinarnego.